

<http://doi.org/10.5281/zenodo.2527869>

УДК 159.9

ORCID 0000-0001-5036-0790

ORCID 0000-0003-2511-6803

**ПСИХОЛОГІЯ ОБРАЗУ МІСТА: МОЖЛИВОСТІ
ЗАСТОСУВАННЯ АРХІТЕКТУРНОГО
ПСИХОСЕМАНТИЧНОГО ДИФЕРЕНЦІАЛУ**

Костянтин О. Кудрявцев^{1ABD}, Карина І. Фоменко^{2ADCD},
*Харківський національний педагогічний університет імені
Г.С. Сковороди*

E-mail: ¹konstantin1stkh@gmail.com

²karinafomenko1985@gmail.com

У статті показані результати застосування архітектурного психосемантичного диференціалу для вивчення архітектурних об'єктів міста (важливих та значущих місць у житті його мешканців). На прикладі міста Харкова шляхом анкетування з подальшим частотним аналізом було виявлено 15 значущих об'єктів міста (площі, вулиць, парків тощо), виявлено їх місце у психосемантичному просторі образу міста Харкова.

Ключові слова: образ міста, психосемантика міста, архітектурний семантичний диференціал, психологічна урбаністика.

**Psychology of the city image: possibilities for the architectural
psychosemantic differential application**

Konstantin O. Kudryavtsev, Karina I. Fomenko,

H.S.Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, Ukraine

The validity of research. In modern psychological studies of the urban environment, the object is investigated through binary oppositions, the most common variant of such a study is the semantic differential.

The aim of the study is to evaluate the main objects of the urban environment in the structure of the image of the city of Kharkov.

Research methods. An architectural psychosemantic differential proposed by S. Gabidullina (2012) was used to estimate the objects of the urban environment. The content of the methodology includes the following scales: 1) "beautiful - ugly"; 2) "crowded - little people"; 3) "green - no green"; 4) "ancient - modern"; 5) "faceless - individual"; 6) "closed-open"; 7) "large-scale person - alienated"; 8) "calm - fussy"; 9) "fashionable - loose"; 10) "treasury - cozy"; 11) "business zone - zone of walks"; 12) "natural - artificial"; 13) "dirty - clean"; 14) "antihistorical - historical"; 15) "elevating - overwhelming"; 16) "pompous - simple"; 17) "a lot of

transport - a little transport"; 18) "harmonious - eclectic"; 19) "comfortable - discomfortable"; 20) "beloved - not beloved".

The experimental sample of the subjects was 114 respondents - 71 female and 43 male, aged from 19 to 64 years, in particular: indigenous Kharkiv (80 studied), Kharkiv people who arrived in the city more than 20 years ago (15 subjects), students from other settlements, who live and study in Kharkiv from 1 to 4 years (19 people).

Results of research. According to the results of the frequency analysis of the significant places of the city of Kharkiv, 15 objects were selected - architectural and socio-cultural loci of the city of Kharkiv, among which there are significant for all Kharkiv sites. The obtained factors allow to evaluate its key architectural objects according to the parameters "comfort and aesthetics - inconvenience and unattractiveness", "artificiality - naturalness", "simplicity, uniformity - originality, elegance", "historicity - modern" and "calmness - dynamism". The resulting factor structure points to the complexity of the image of the city of Kharkiv, its determinism with a number of parameters that are significant for its inhabitants, the key of which is convenience and beauty, and the lateral ones - four factors that reveal the auxiliary parameters in assessing the image of the city and its objects.

Key words: image of the city, psychosemantics of the city, architectural semantic differential, psychological urbanism.

Вступ. Проблема психологічного благополуччя особистості, яка мешкає у великому місті, набуває міждисциплінарного характеру, а її методологія вимагає психологічного обґрунтування. Починаючи з 1960-х років у дослідженнях К. Лінча вивчалась проблема простору міста. Автором було доведено, що «хороший» образ міста позначається на благополуччі його мешканців, надає важливе почуття емоційного комфорту та допомагає встановити гармонійні стосунки між особистістю та зовнішнім світом (Лінч, 1982).

У широкому розумінні образ виступає перцептивною формою пізнання. Образи виявляються механізмом, який забезпечує поєднання когнітивної та почуттєвої переробки подій внутрішнього та зовнішнього світу. Повнота і точність такої переробки інтенсифікує переживання і дає нову якість усвідомлення і розуміння світу (Родіна, 2017). У межах культурно-історичного та діяльнісного підходів до психічного образ виступає багатовимірним психологічним утворенням, до числа параметрів якого О.М. Леонтьєвим (1983) було віднесено координати «простору-часу» та «значення», остання, в свою чергу, може бути охарактеризована за допомогою відповідних засобів математичної обробки (факторизації) у вигляді моделей — суб'єктивних семантичних просторів.

У сучасних дослідженнях міського середовища об'єкт досліджується через бінарні опозиції, найпоширенішим варіантом такого дослідження є семантичний диференціал. За визначенням С. Габдуліної (2012), семантичний диференціал для оцінки міського середовища (образу міста) є набором двополюсних (протилежних за змістом) шкал, які застосовуються для оцінки об'єктів (локусів міста, архітектурних стилів, будівель тощо) з подальшою факторизацією отриманих значень, у результаті чого фактор виступає як смисловий інваріант шкал, що увійшли до нього. У нашому попередньому дослідженні (Кудрявцев, 2018) було показано варіанти архітектурних та середовищних семантичних диференціалів – шкали для оцінки кольорової забудови міста (Виноградов, 1983), архітектурних стилів (Beck, 1967), міського середовища в цілому (Савченко, 1989; Яковлев, 1978), міських подвір'їв (Мустафаєва, Никольская, Сыркин, 1980), емоційного стану у міському середовищі (Елохіна, 1985).

С. Габдуліною (2012) було показано можливості застосування методу архітектурного семантичного диференціалу для оцінки окремих локусів міського середовища (вулиць та площ) міста-мегаполіса (на прикладі Москви) та провінціального міста (м. Єлець).

Так, образ міста Москва характеризується семантичним простором, утвореним трьома факторами – «Комфорт» (утворений шкалами, зазначеними у порядку убунання факторного навантаження, а саме: «ділова зона – зона прогулянок», «багато – мало транспорту», «нема – є зелень», «метушливе – спокійне», «брудне – чисте», «казенне – затишне» - усі з позитивними навантаженнями); «Історичний час» (шкали «сучасне – старовинне», «антиісторичне - історичне», «штучне - природне», «безлике – індивідуальне», «відкрите - замкнене» та «відчужене – сомасштабне людині» - усі з позитивним навантаженнями) і «Простота» (шкали «багатолюдне – малолюдне», «помпезне – просте» також з позитивними значеннями). Психосемантичний простір провінційного міста (на прикладі міста Єлець) утворений двома факторами: «Історичний час» (шкали «багато – мало транспорту», «сучасне – старовинне», «безлике – індивідуальне», «антиісторичне - історичне», «відчужене – сомасштабне людині», «казенне – затишне», «дискомфортне – комфортне», «гармонійне – еkleктичне», «любиме – нелюбиме», «красиве – некрасиве») і «Комфорт» (шкали «нема – є зелень», «багатолюдне – малолюдне», «ділова зона – зона прогулянок», «метушливе – спокійне», «фешенебельне – простецьке», «що підносить – пригнічує», «помпезне – просте».

Результати емпіричного аналізу С. Габідуліної вбачаються нами евристично плідними, оскільки вони дозволили визначити основні шкали архітектурного психосемантичного диференціалу, які можуть бути використані в оцінках образу інших міст та їх локусів-об'єктів. Визначені автором методологічні принципи дослідження образу міста шляхом психосемантики його архітектурних об'єктів були втілені у поданому дослідженні.

Мета дослідження – оцінити основні об'єкти міського середовища у структурі образу міста Харкова. Реалізація мети дослідження передбачала такі етапи дослідження:

- 1) виявлення суб'єктивно значущих об'єктів міста Харкова з метою їх подальшого психосемантичного дослідження;
- 2) виявлення латентних змінних (факторів), які об'єднують шкали архітектурного психосемантичного диференціалу для опису об'єктів у структурі образу міста Харкова;
- 3) побудова психосемантичного простору суб'єктивно значущих об'єктів міста Харкова.

Методи та вибірка дослідження. Для оцінки локусів міського середовища було використано архітектурний психосемантичний диференціал, запропонований С. Габідуліною (2012). До змісту методики входять такі шкали: 1) «красиве – некрасиве»; 2) «багатолюдне – малолюдне»; 3) «є зелень – немає зелені»; 4) «старовинне – сучасне»; 5) «безлике – індивідуальне»; 6) «замкнене – відкрите»; 7) «співмасштабне людині – відчужене»; 8) «спокійне – метушливе»; 9) «фешенебельне - простецьке»; 10) «казенне – затишне»; 11) «ділова зона – зона прогулянок»; 12) «природне – штучне»; 13) «брудне – чисте»; 14) «антиісторичне – історичне»; 15) «що підносить – що пригнічує»; 16) «помпезне – просте»; 17) «багато транспорту – небагато транспорту»; 18) «гармонійне – екліктичне»; 19) «комфортне – дискомфортне»; 20) «улюблене – не улюблене».

В якості об'єктів (локусів міста Харкова) для психосемантичного дослідження образу міста було застосовано найбільш відомі та значущі площі, парки та вулиці міста Харкова, а саме: площа Конституції, площа Свободи, вулиця Пушкінська, Павлівська площа, парк Горького, Сад Шевченка, Сквер біля Покровського монастиря, проспект Науки, Московський проспект, Проспект Гагаріна, Вулиця Полтавський Шлях, Сквер біля стрілки річок Харків і Лопань, Салтівський житловий масив, вулиця Клочківська, Саржин Яр. Усі об'єкти були відібрані шляхом анкетування і частотного аналізу його

результатів – найчастіше згадувані об'єкти далі підлягали психосемантичному аналізу.

З метою відбору значущих локусів міста Харкова було застосовано анкетування, проведене на експертній вибірці, яку склали 323 особи. Усі респонденти мешкають у місті Харкові. Метою анкетування було визначення найбільш значущих, приємних (привабливих) та негативних (неприємних, непривабливих) місць (вулиць, районів, парків тощо) для респондентів-харків'ян.

Власне експериментальну вибірку досліджуваних склали 114 респондентів – 71 жіночої та 43 чоловічої статі, віком від 19 до 64 років, зокрема: корінні харків'яни (80 досліджуваних), харків'яни, що приїхали до міста понад 20 років тому (15 досліджуваних), студенти з інших населених пунктів, які живуть і навчаються у Харкові від 1 до 4 років (19 осіб).

Результати дослідження. У результаті частотного аналізу даних анкетування, було отримано перелік найбільш значущих, а також позитивних та негативних локусів міського середовища м. Харкова: 1) вулиця Сумська з усіма об'єктами на ній: «Дзеркальний струмінь», ХАТОБ імені М.В. Лисенка, драматичний театр імені Т.Г. Шевченка, Палац Одруження тощо (загальна кількість згадувань – 320, серед яких позитивних – 298); 2) парк Горького (305 згадувань, зокрема 267 у позитивному значенні: «гордість міста», «зона відпочинку і прогулянок», «красиве місце» тощо); 3) площа Свободи (298 згадувань), у тому числі Держпром, університет імені В.Н. Каразіна, відповідні станції метро; 4) площа Конституції з усіма об'єктами на ній: «Градусник», станції метро «Історичний музей» та «Конституції» (у минулому «Радянська») (271 згадувань); 5) Салтівка (255), включаючи її станції метрополітену, вулиці та проспекти, торговельні комплекси і ринки («Барабашово», «Караван», «Дафі»); 6) вулиця Пушкінська (223), зокрема станції метро Пушкінська, Юридична академія, НТУ «ХПІ», метро академіка Бекетова; 7) Сад Шевченка (212); 8) Проспект Науки з усіма об'єктами на ньому – університетами, інститутами, станціями метро Наукова, Ботанічний Сад, 23 серпня тощо (203); 9) вулиця Полтавський Шлях, включаючи станцію метро Холодна Гора (197); 10) проспект Гагаріна, включаючи однойменну станцію метро, вулиці Державінську та Одеську (116); 11) Московський проспект (включаючи різні об'єкти на ньому, зокрема станції метро, заводи) (114); 12) Павлівська Площа (у минулому – площа Рози Люксембург) з об'єктами на ній – ТЦ Павлівський, «перший в Харкові МакДональдс», «будівля зі шпилем», розважальний комплекс «Панорама», магазин «Мелодія» (103); 13) Саржин Яр – або «Джерело на Павловому полі» (96 позитивних оцінок); 14) Сквер біля стрілки річок Лопань та Харків – локус, що має найбільшу кількість синонімічних одиниць, зокрема «Набережна біля

Цирку», «Міст наречених», «Човникова станція» тощо (78 згадувань у позитивному контексті); 15) вулиця Клочківська (64 згадування, переважно негативні оцінки); 16) сквер біля Покровського монастиря та об'єкти поруч з ним – Успенський собор, «органний зал», вулиця Університетська (43 згадування, переважно позитивні оцінки).

Крім того, респонденти вказували житлові масиви міста: район Залізничного вокзалу або «ЮЖД» (61), Олексіївка та відповідні станції метрополітену (56), район «Нові дома», включаючи назви станцій метро та вулиць, Палац Спорту (54), Павлове Поле (51), район ХТЗ (33), Москальовка і Жовтневий район (32), Іванівка (21), Основа (20), Новоселівка (19), Журавлівка (17), Сокольники (10), селище Жуковського (10), П'ятихатки (7), Нова Баварія (7), Гончарівка (3), Панасівка (2), назви окремих вулиць, що мають індивідуальне значення для кожного респондента. Звичайно, врахування усіх районів міста в якості об'єктів для психосемантичного образу міста є недоцільним, оскільки так звані «спальні райони» є подібними один до одного, тому можуть мати близьке розташування у психосемантичному просторі. Тому в якості взірцевого для оцінки локусу міста, що має призначення житлового масиву, тобто місця проживання мешканців великого міста, був обраний Салтівський житловий район, який характеризується усіма ознаками подібних районів у місті Харкові і є найбільшим за площею та кількістю мешканців.

За результатами частотного аналізу значущих місць міста Харкова було відібрано 15 об'єктів (див. додаток) – архітектурних та соціокультурних локусів міста Харкова, серед яких є значущі для усіх харків'ян місця (наприклад, площа Конституції як історичний, культурний та діловий центр міста, великий транспортний вузол міста, Салтівка – місце проживання майже третини харків'ян), такі об'єкти, що виступають у ролі «візитівки» міста (парк Горького – унікальний парк розваг та відпочинку, площа Свободи – найбільша площа в Європі), безумовно приємні та позитивні місця (Саржин Яр – місце відпочинку харків'ян), значущі, проте здебільшого негативні місця (Московський проспект, вулиця Клочківська). З переліку найбільш популярних (згадуваних) об'єктів було виключено вулицю Сумську, оскільки вона характеризується неоднорідністю об'єктів, що знаходяться на ній, що ускладнює її цілісне сприйняття.

Як показано у таблиці 1, отримані за результатами психосемантичного дослідження оцінки було факторизовано, у результаті чого отримано 5 факторів (63,4% дисперсії).

Перший фактор (21,6% дисперсії, 4,32 – факторна вага) представлений шкалами «комфортне – дискомфортне» (0,798), «улюблене – не улюблене» (0,794), «красиве – некрасиве» (0,738), «співмасштабне людині – відчужене» (0,685), «гармонійне –

еклектичне» (0,604), «брудне – чисте» (-0,594), «безлике – індивідуальне» (-0,570), «що підносить – що пригнічує» (0,540).

Таблиця 1

Результати факторного аналізу шкал архітектурного семантичного диференціалу

Шкали	Фактор1	Фактор2	Фактор3	Фактор4	Фактор5
«багатолюдне – малолюдне»					-0,689322
«є зелень – немає зелені»		-0,475755			
«старовинне – сучасне»					
«безлике – індивідуальне»	-0,570992				
«замкнене – відкрите»					0,538554
«співмасштабне людині – відчужене»	0,685610				
«спокійне – метушливе»					0,574645
«фешенебельне - простецьке»				0,734068	
«казенне – затишне»		0,611339			
«ділова зона – зона прогулянок»		0,871986			
«природне – штучне»			0,620387		
«антиісторичне – історичне»			-0,769142		
«що підносить – що пригнічує»	0,540038				
«помпезне – просте»				0,878931	
«багато транспорту – небагато транспорту»		0,839591			
«гармонійне – еkleктичне»	0,604742				
«комфортне – дискомфортне»					
«улюблене – не улюблене»	0,794726				
Факторна вага	4,324538	2,721299	2,219835	1,970544	1,484596
% дисперсії	0,216227	0,136065	0,110992	0,098527	0,074230

Фактор був названий *«Комфорт – естетичність»*. Високі бали за цим фактором вказують на дисгармонійність та дискомфорт простору, його малу естетичну привабливість. Зазначений фактор є інтегральним, оскільки увібрав до себе більшість шкал психосемантичного диференціалу і відповідає ключовим параметрам в оцінці образу міста – зручності (комфорту) проживання у місті та естетичній привабливості міста.

Другий фактор (13,6% дисперсії, факторна вага становить 2,72) представлений шкалами «ділова зона – зона прогулянок» (0,871), «багато транспорту – небагато транспорту» (0,839), «казенне – затишне» (0,611), «є зелень – немає зелені» (-0,475). Фактор був названий *«Природність»*, оскільки модальність навантажень шкал, що увійшли до нього, за змістом відповідають природному середовищу, зокрема наявності зелені, зон для прогулянок та дозвілля, відсутності транспорту, відчуттям затишку та комфорту. Негативні значення за фактором вказують на штучність середовища – наявність транспорту, ділових будівель і офісів, казенність простору, відсутність зелених насаджень.

Третій фактор (11% дисперсії, 2,21 – факторна вага) містить шкали «антиісторичне – історичне» (-0,796), «старовинне – сучасне» (0,697), «природне – штучне» (0,620), які розкривають відповідність об'єкта міста характеристикам сучасності як опозиції старовинності та історичності, штучності як опозиції та природності, тому був названий *«Сучасність»*.

Четвертий фактор (9,8%; 1,97) містить шкали «помпезне – просте» (0,878), «фешенебельне – простецьке» (0,734) і був названий *«Проста»*.

П'ятий фактор (7,4%; 1,48) містить шкали «багатолюдне – малолюдне» (-0,689), «спокійне – метушливе» (0,574), «замкнене – відкрите» (0,538), тому був названий *«Динамічність»*.

Зазначені фактори виступили осями психосемантичного простору суб'єктивно значущих об'єктів міста Харкова. Розглянемо розташування суб'єктивно значущих об'єктів міста Харкова у психосемантичному просторі, утвореному факторами *«Комфорт – естетичність – Природність»*.

З рис. 1 видно, що найбільш естетично привабливими, комфортними та природними (зеленими), на думку харків'ян, місцями є сади, парки і сквери міста Харкова – Сад Шевченка, сквер біля Покровського монастиря, сквер біля стрілки річок Лопань та Харків (набережна) і парк Горького, а найменш привабливими, комфортними

та природними виявились промислові і спальні райони, великі транспортні артерії міста – Московський проспект, проспект Гагаріна, проспект Науки, вулиця Клочківська та Салтівський житловий масив.

Найбільш схожими за суб'єктивними оцінками архітектурних об'єктів міста Харкова за параметрами «комфورتу – естетичності – природності» виявились Салтівка і проспект Науки.

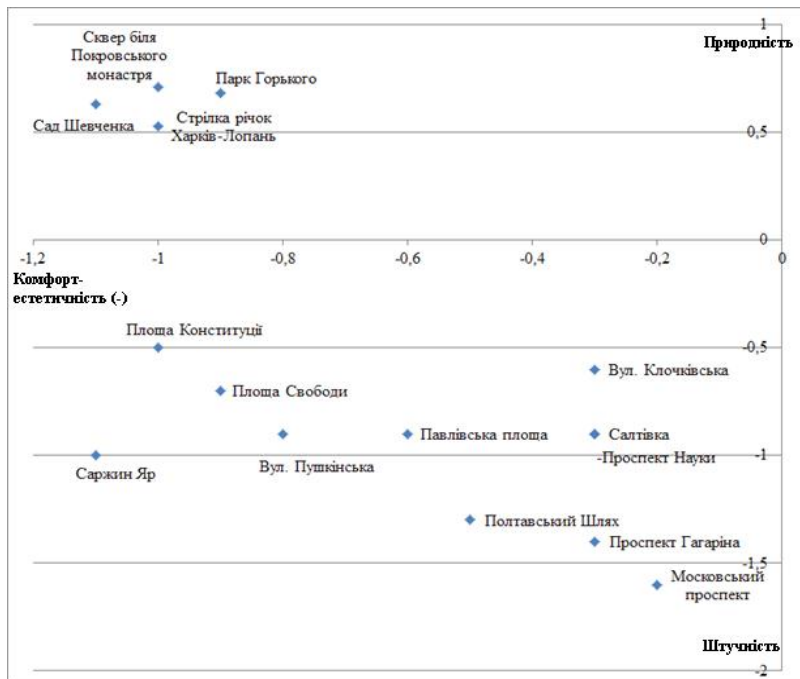

Рис. 1. Архітектурні об'єкти міста Харкова у семантичному просторі «Комфорт-естетичність – Природність».

На рис. 2 показано взаємне розташування архітектурних об'єктів міста Харкова за факторами «Комфорт – естетичність – Сучасність». Низьке навантаження за фактором відповідає параметру «історичності», який характеризує такі старовинні об'єкти, як Сад Шевченка (в якому, до речі, зберіглися вікові дуби і який був ареною для політичного та культурного життя за участю студентів найдавнішого у Україні Університету, що був заснований у 1804 році і знаходиться поруч із Садам) та старовинна вулиця Полтавський Шлях, яка у порівнянні з іншими транспортними артеріями міста більшою

мірою зберегла автентичність. Крім того високі суб'єктивні оцінки історичності архітектурного простору у структурі образу міста отримали такі об'єкти, як Павлівська площа, Сквер біля Покровського монастиря та Стрілка річок Харків і Лопань – саме ці об'єкти входять до території міста-фортеці Харкова (XVII століття).

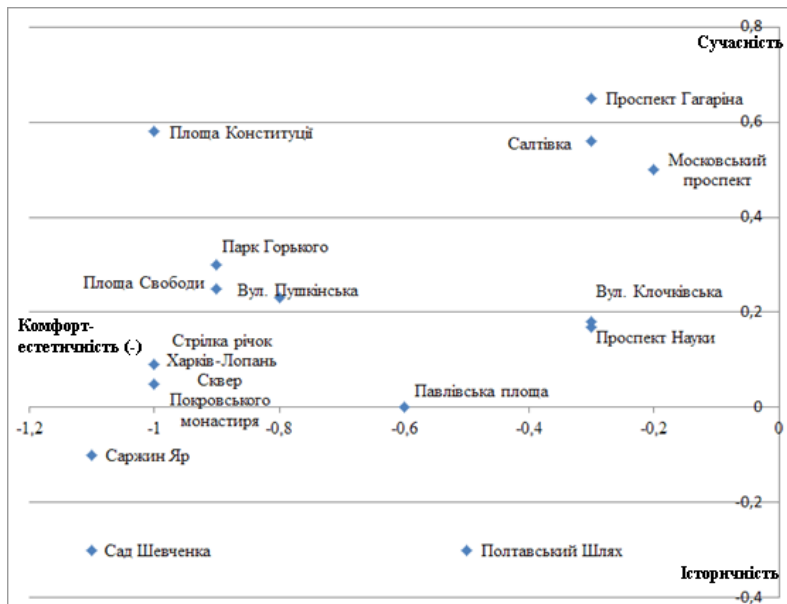

Рис. 2. Архітектурні об'єкти міста Харкова у семантичному просторі «Комфорт-естетичність – Сучасність».

Високі оцінки за фактором «Сучасність» мають об'єкти, які нещодавно зазнали реконструкції та модернізації. Це площа Конституції, Московський проспект, проспект Гагаріна, Парк Горького. Крім того, високі значення за фактором «Сучасності» отримав Салтівський житловий масив, який було зведено хронологічно останнім із зазначеного переліку архітектурних об'єктів, забудова якого виконана у стилістиці пізнього конструктивізму і який і зараз продовжує розвиватись і розбудовуватись.

На відміну від попереднього психосемантичного простору поєднання факторів «Комфорт – естетичність – Сучасність» сприяло щільному розташуванню двох таких об'єктів, як Сквер Стрілки річок

Харків та Лопань і Сквер біля Покровського монастиря: з одного боку вони є комфортними для прогулянок та естетичними з позицій архітектурно-ландшафтного рішення, з іншого – вони об'єднанні ознаками старовини та історичної значущості.

На рис. 3 показано взаємне розташування архітектурних об'єктів міста Харкова за факторами «Комфорт – естетичність – Простота».

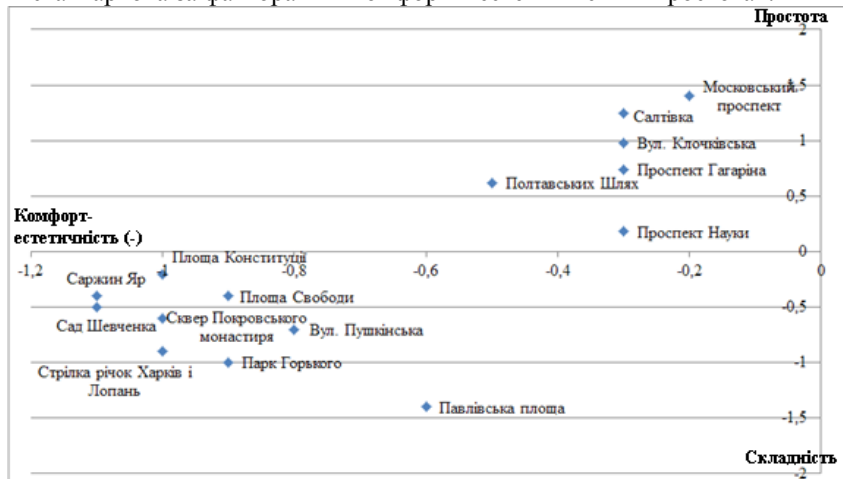

Рис. 3. Архітектурні об'єкти міста Харкова у семантичному просторі «Комфорт- естетичність – Простота».

Об'єднання факторів «Комфорт – естетичність – Простота» у психосемантичному просторі образу міста призвело до поляризації архітектурних об'єктів міста Харкова, представлених у поданому дослідженні. Більш комфортними, естетично привабливими та складними (вишуканими, специфічними, своєрідними) виявилась група об'єктів історичного центру, парків та садків, а більш простими, менш комфортними та естетичними – сучасні житлові та робочі райони міста. Найбільш простими об'єктами за суб'єктивними оцінками харків'ян вбачаються Московський проспект, Салтівка, вулиця Клочківська та проспект Гагаріна. Зазначені об'єкти характеризуються відсутністю пам'яток старовини, є більш сучасними, виконаними в більш простій архітектурній стилістиці. Загалом зазначені райони та транспортні артерії не є специфічними для певного міста, подібні до них об'єкти є в кожному великому місті на пострадянському просторі.

На рис. 4 показано взаємне розташування архітектурних об'єктів міста Харкова за факторами «Комфорт – естетичність – Динамічність».

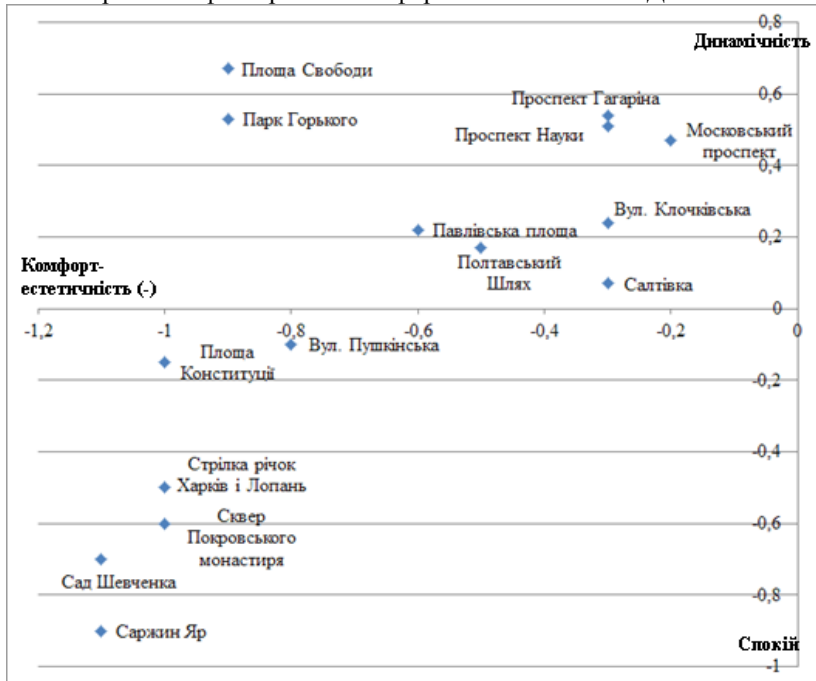

Рис. 4. Архітектурні об'єкти міста Харкова у семантичному просторі «Комфорт-естетичність – Динамічність».

За фактором «Динамічності» найвищі оцінки отримали площа Свободи (місце ділового, культурного та політичного життя харків'ян), проспект Гагаріна і проспект Науки (перевантажені транспортні артерії), Парк Горького (місце активного відпочинку і дозвілля мешканців міста). Найбільш «повільними», «спокійними», «статичними» об'єктами міста Харкова за аналізом суб'єктивних оцінок харків'ян виявились Саржин Яр (місце для спокійного відпочинку – сімейних пікніків, прогулянок, оздоровчих процедур тощо), Сад Шевченка, сквери стрілки річок Лопань і Харків (набережна) та біля Покровського собору (осередок культурного і духовного життя, місце для прогулянок).

Обговорення. Від образів міста-мегаполісу (м. Москва) та провінційного міста, показаних у дослідженні С.Е. Габідуліної (2012), образ міста Харкова відрізняється більш розгалуженою структурою (більшою кількістю факторів) та змістом (відмінностями у наповненні факторів). Якщо психосемантичний простір образу міста Москви, як показано С.Е. Габідуліною (2012), представлений трьома факторами, а провінційного міста (м. Єльць) – двома, то структура образу міста Харкова є складнішою і представлена п'ятьма факторами. За змістом образ Харкова також відрізняється від образів міста-мегаполіса та провінційного міста – якщо для останніх провідне значення мають фактори «Комфорт» та «Історичний час», то для образу Харкова інтегральним та найбільш навантаженим є фактор «Комфорт та естетичність». В «описі» Харкова його мешканці не розщеплюють критерії зручності та естетичності, навпаки, ці ключові характеристики міста об'єднуються у провідний фактор. Другий за значенням для образів Москви та Єльця, за даними С.Е. Габідуліної (2012), є фактор «Історичного часу», втім для образу Харкова відповідні до фактору «Історичний час» шкали увійшли у подібний фактор «Сучасність» із протилежним значенням. Якщо мешканці Москви та Єльця високо оцінюють історію міста, то харків'яни, навпаки, в образі міста підкреслюють його сучасність.

Висновки. Представлене дослідження розкриває можливості дослідження оцінки образу міста та його структури її мешканцями. Визначені фактори архітектурного психосемантичного диференціалу є своєрідними для оцінки образу міста Харкова, оскільки за складом відрізняються від факторів для оцінки міста-мегаполіса та провінційного міста.

Отримані фактори дозволяють оцінити його ключові архітектурні об'єкти за параметрами «комфорт і естетичність – незручність і непривабливість», «штучність – природність», «простота, однотипність – своєрідність, вишуканість», «історичність – сучасність» і «спокій – динамічність». Отримана факторна структура вказує на складність і комплексність образу міста Харкова, його детермінованість низкою параметрів, значущих для його мешканців, ключовими з яких є зручність та краса, а побічними – чотири фактори, які розкривають допоміжні параметри в оцінці образу міста та його об'єктів – міру зв'язку архітектурних об'єктів з природою та історією міста, міру їх простоти – своєрідності, розміреності і спокою – метушливості та динамічності.

Перспективами представленого дослідження виступить вивчення специфіки образу міста та його архітектурних об'єктів у корінних

харків'ян у порівнянні з особами, що приїхали до міста для навчання і роботи, а також у професійних архітекторів у порівнянні з пересічними городянами.

Література

Виноградов Я.П. (1983). Цветовое моделирование архитектурного пространства. М.

Габидулина С. (2012). Психология городской среды. М.: Смысл.

Елохина Т.П. (1985). Формирование вторичного образа сложного пространственного статического объекта. Л.

Кудрявцев К.О. (2018). Психодіагностика міського середовища. *Вісник ХНПУ імені Г.С. Сковороди. Психологія*. Вип. 58. С. 80-91.

Леонтьев А.Н. (1983). Избранные психологические произведения: в 2 т. Т. 2. М. Педагогика.

Линч К. (1982). Образ города. М.: Стройиздат.

Мустафаева О.А., Никольская Л.В., Сыркин Х.Х. (1980). Среда обитания: качество и эмоции. *Строительство и архитектура Ленинграда*. №2. 24-26.

Родіна К.М. (2017). Розвиток образної пам'яті в процесі формування психосоматичної компетентності в юнацькому віці: дис. ...к.психол.н. 19.00.07. Х. ХНПУ імені Г.С. Сковороди.

Савченко М.Р. (1989). Модель ритмического городского пространства. *Городская среда: сборник материалов ... «Современные проблемы формирования городской среды»*. М.:ВНИИТАГ. 111-116.

Яковлев А.В. (1978). Основные направления исследований в области градостроительной психологии. *Эффективность жилой среды в условиях городского образа жизни*. Л. 81-82.

Beck R. (1967). Spatial meaning and the properties of the environment. *Environment perception and behavior*. Stanford: Stanford University Press.

Додаток

**Стимульний матеріал для психосемантичного дослідження
архітектурних локусів міста Харкова**

Площа Свободи

Салтівський житловий масив

Вул. Ключівська

Вул. Пушкінська

Стрілка річок Харків і Лопань

Сквер біля Покровського монастиря

Проект Гагаріна

Саржин Яр

Парк Горького

Павлівська площа

Вул. Полтавський Шлях

Московський проспект

Сад Шевченка

Проспект Науки

Площа Конституції

Оригінальний рукопис отриманий 1 вересня 2018 року

Стаття прийнята до друку, 10 вересня 2018 року